

Hicran Babayeva
Bakı Avrasiya Universiteti

BƏHLUL BEHCƏTİN ELMİ-NƏZƏRİ GÖRÜŞLƏRİ VƏ ÇAĞDAŞ ƏDƏBİ TƏNQİD

Açar sözlər: *Çağdaş ədəbi-nəzəri fikir, Bəhlul Behcət, klassik ədəbiyyat, folklor, N.Gəncəvi, Seyid Nigari, Əbülqasım Nəbati, "Xançoban" dastanı, Sarı Aşıq, Qaçaq Nəbi.*

Key words: *Contemporary Literary Theory, Bahlul Behjet, Classical Literature, Folklore, N. Ganjavi, Seyid Nigari, Abulqasim Nabati, "Hancoban" Epic, Sari Ashig, Qaçaq Nabi.*

Ключевые слова: *современная литературно-теоретическая мысль, Бахлул Бехджет, классическая литература, фольклор, Н. Гянджеви, Сейид Нигари, Абулькасим Набати, эпос «Ханчобан», Сары Ашуг, Качак Наби.*

Bəhlul Behcətin (1868-1937) elmi-nəzəri dünyagörüşünün və ədəbi irsinin sistemli təhlili həm də çağdaş ədəbi-nəzəri fikrin mövqeyini tipoloji müstəvidə təhlilə gətirməyi bir problem olaraq zəruri edir. 1937-1938-ci illərin repressiyası zamanı həbs olunan "xalq düşmənlərinin" əlyazmaları, kitabları eyni aqibətlə üz-üzə qalır, repressiya həyatı yaşayırdı. Görkəmli ədəbiyyatşünas, tarixçi, folklorşünas, islamşünas B.Behcətin başına gətirilənlər, təqib və təzyiqlər, ölüm hökmü bunun nümunəsidir. Çağdaş ədəbi-nəzəri fikir bütün aspektləri ilə həmin dövrü, ictimai-siyasi mühiti, onun totalitar xarakterini və repressiyasının məzmununu lazımı qədər ortaya qoymuşdur. Müxtəlif səviyyələrdə aparılan təhlillər, avtobioqrafik mənzərənin bərpası, elmi-nəzəri, tarixi-müqayisəli yanaşmalar və s. hamısı pozulmuş nizamın, haqqın bərpasına, milli mənlük şüurunun oyanışına hesablanır. Repressiya və dövrün bütünlükdə mahiyyəti ədəbi-mədəni mühitin problemi olaraq təhlilləri zəruriləşdirir.

Ədibin tədqiqat xarakterli yazıları hələ o zamanlar, öz dövrünün ziyalıları – ədəbiyyatşünaslar, ədəbi tənqidin görkəmli nümayəndələri arasında rezonansa səbəb olmuşdu. Tez-tez "Ədəbiyyat qəzeti"ndə çıxış edən Bəhlul Behcətə onun qələm yoldaşları tərəfindən həm tənqidi xarakterli, həm də təqdirədirici yazılar ünvanlanırdı. Onun folklor nümunələrinin toplayıcısı və bir folklorşünas kimi fəaliyyəti müasirləri olan Salman Mümtaz, Əmin Abid, Əhməd Cavad, Həmid Araslı, Mir Cəlal, Əzəl Dəmirçizadə və s. kimi tədqiqatçıların diqqət mərkəzində olmuşdu.

Müasir dövrümüzdə elmi-nəzəri fikir B.Behcət şəxsiyyətinə, zəngin yaradıcılığına lazımı qədər həssaslıqla yanaşır, təhlilinə çalışdığı problemlərin mahiyyətini tarixilik mövqeyindən təhlilə gətirmək yolunu tutur. Milli şüurun formalaşdığı çağdaş mərhələdə ədəbi-mədəni mühitin ən önəmli vəzifələrindən biri və bəlkə də birincisi sovet rejiminin qurbanlarına layiq olduqları dəyəri vermək, diqqətdən kənar qalmış elmi yaradıcılığını düzgün qiymətləndirməkdir. Z.Bünyadov, P.Əfəndiyev, C.Qasimov, N.Xəlilov, B.Əhmədov, M.Allahmanlı, Ə.Şamil, V.Soltanlı, Q.Umudov, T.Cavadoğlu və s. kimi tədqiqatçıların gördüyü gərəkli işlər buna nümunədir.

Arxiv materialları əsasında B.Behcəti və bu sıradan olan digər ziyalıların repressiyasını və bunu doğuran səbəbləri, imperiyanın mahiyyətini açan prof.C.Qasimov məsələlərə mühit və zaman kontekstində yanaşmaqla sovet ideoloji sisteminin məzmununu açır. Ensiklopedik zəka sahibi B.Behcəti də bu müstəvidə öz dövrünün fonunda qadağaları, yasaqları ilə birlikdə təhlil və təqdim edir. Folklorşünas P.Əfəndiyev tərəfindən 70-ci illərdə başlayan bu proses müstəqillik dönəmində bütün aspektləri ilə açıldı. B.Behcətin Sarı Aşıqla bağlı söylədiyi fikirlər bir çox tədqiqatçıların etirazına səbəb olmuşdur. “Sarı Aşıq” adı ilə göstərilən şair ancaq bayatılar söyləmişdir. O, nə arvadlar kibi ağı, nə qızlar kibi haxışta, və nə də uşaq anaları kibi layla demişdir” [4]. Ə.Qarabağlı, Ə.Dəmirçizadə, H.Araslı, P.Əfəndiyev, İ.Abbaslı, A.Nəbiyev, Q.Umudov, M.Allahmanlı və başqalarının folklorşünaslıq xəttində B.Behcəti araşdırması onun Azərbaycan folklorşünaslığında yerini aydınlaşdırmaq, elmi-nəzəri konsepsiyasını müəyyənləşdirmək məqsədi daşıyır. Folklorşünas alimin ən çox mübahisələrə və müzakirələrə səbəb olan Sarı Aşıqla bağlı qənaətləri fikir ayrılıqlarının aradan qaldırılması və diqqətin bu istiqamətə yönəlməsi üçün əsas oldu.

Xalq ədəbiyyatının toplanması və nəşrində əvəzsiz xidmətləri olan mərhum professor İsrail Abbaslı B.Behcətin “Qaçaq Nəbinin tarixi” əsərini arxivdən çıxararaq ona yeni nəfəs vermişdir. O, B.Behcəti ədəbiyyatşünas, islamşünas və din tarixçisi kimi oxucuya təqdim edir. Şərq təfəkkürü ilə Şərq ruhunun vəhdəti B.Behcətin xalqına, millətinə, vətəninə bağlı, dini dəyərləri qoruyan bir müsəlman kimi yetişməsinə səbəb olmuşdur. “Ötən yüzilliyin 20-ci illərinin ədəbi-tənqidi irsini, xüsusilə B.Behcət kimi “qırmızı terror” qurbanlarının əsərlərini izləyərkən iki mühüm amil ilə qarşılaşırıq. Onlardan birincisi budur ki, bu dövrün əsas tənqidçiləri ruhən Şərqlə bağlı, Şərq təfəkkür tərzi ilə düşünən şəxslər idi. Məsələn, Bəkir Çobanzadə, Əmin Abid 1910-24-cü illərdə Türkiyədə təhsil almış, ədəbiyyatşünas və tənqidçi kimi İstanbul mühitində formalaşmış, ilk əsərlərini məhz orada yazmışlar. Əlbəttə, bu amil Behcətin elmi yaradıcılıq fəaliyyəti üçün də xarakterik ol-

muşdur. Məhz o da öz həmvətənləri kimi öncə İranda-İsfahanda, sonra isə Türkiyədə-İstanbulda ali ruhani təhsili almış, “Məhəmməd peyğəmbərin ailəsinin tarixi” və bir sıra başqa əsərlərini burada nəşr etdirmişdir.

İkinci cəhət isə 20-30-cu illər (XX əsr) ədəbi-nəzəri fikrinin ümumsovet ədəbiyyatı ilə eyni kontekst təşkil etməsidir. Əslində bu cəhət Bəhlul Behcətin elmi fəaliyyəti üçün təməllə yad bir mövqe olmuşdur. Çünki o, hər şeydən əvvəl, Zəngəzur qəzasının qazisi kimi də tanınmışdır” [2, 9]. Bütün bunlar B.Behcət timsalında olanlara, İran və Türkiyə, eləcə də o mühitlərin formalaşdırdığı təsəvvür, Şərq mədəniyyət yanaşmalarında müəyyən olmuş sistemi faktlaşdırır. Onun ümumi dünyagörüşündə oturmuş milli mənsubluq konsepsiyası və kökləndiyi dəyərlər, mövcud yaradıcılıq nümunələri ilə bolşevizmin ortaya qoyduğu ideoloji sistem arasında ciddi fərqlilik özünü göstərirdi. Bu da heç şübhəsiz görkəmli ədiblə bağlı təsəvvürlərin dəyişməsinə gətirib çıxarırdı. “Məhəmməd peyğəmbərin ailəsinin tarixi”, “Azərbaycanda təriqətlər”, “İslam tarixindən qeydlər”, “Qaçaq Nəbinin tarixi” və s. əsərlərin formalaşdırdığı təsəvvür bolşeviklərin təqibini qaçılmaz edirdi.

“Qaçaq Nəbinin tarixi” əsəri öz məzmun və mündəricəsi etibarını ilə milli düşüncəyə, qaçaq hərəkətini doğuran səbəblərin ümumi mənşəyini aydınlaşdırmağa köklənmişdir. B.Behcət bir ədəbiyyatşünas, tarixçi olaraq Qaçaq Nəbinin timsalında hərəkəti doğuran ictimai-siyasi şəraitin mahiyyətini aydınlaşdırır. Dastan yaradıcılığının tədqiqatçılarından olan M.Allahmanlı “Qaçaq Nəbi” dastanı tarixilik və bədii düşüncə müstəvisində” məqaləsi ilə B.Behcətin “Qaçaq Nəbinin tarixi” əsərini xalqın qəhrəmanlıq tarixini öyrənən qiymətli mənbə hesab edir və vurğulayır ki, Azərbaycanın keçdiyi tarixi mərhələ, ictimai-siyasi mühit belə dastanların yaranmasını zərurətə çevirir. “Bizim marağımızda olan və yazımızın mahiyyətində duran B.Behcətin Qaçaq Nəbi ilə bağlı mülahizələridir. Çünki bu mülahizələr son dövrlərdə xalq qəhrəmanı haqqında dolaşan mübahisələrə son qoymaq, düşünülmüş və düşünülməmiş mədəni arenaya gətirilmiş yazıları sonuclamaq üçün əvəzsiz mənbədir” [1, 124]. Burada ədibin məsələlərə münasibəti müxtəlif kontekstlərdə yanaşmanı gərəkli edir. Çünki “Qaçaq Nəbinin tarixi” əsərinin möhtəşəmliyi tarixi, ədəbi-nəzəri, bədii-estetik, folklor aspektləri ilə sinxron və diaxron təhlilləri faktlaşdırır. Uzun illər ictimaiyyətə məlum olmayan “Qaçaq Nəbi” əsərinin elmi dövriyyəyə buraxılması B.Behcətin folklorşünas, tarixçi və ədəbiyyatşünas kimi fəaliyyətini özündə ehtiva edə bilmək gücü ilə faktlaşır. Eyni zamanda B.Behcətin milli mənsubluğunun, şəxsiyyət konsepsiyasının mahiyyətini açıqlayır.

“Qaçaq Nəbinin tarixi” əsərinin işıq üzü görməsindən sonra ədəbi-mədəni mühitdə B.Behcət yaradıcılığı və qaçaq hərəkəti ilə bağlı ciddi yazılar

özünə yer almağa başladı. Bir növ qaçaq hərəkətinə, B.Behcət yaradıcılığına baxışın yeni mərhələsi başladı. Prosesin mahiyyətinə yönəlik yazıların meydana çıxmasına rəvac verildi, qaçaqlığın tarixi, Zəngəzur qəzasının etnomədəni sistemi, coğrafi landşaftı, sosial mənzərəsi, xalq qəhrəmanı anlayışı və s. təhlil probleminə çevrildi. Onu da etiraf edək ki, B.Behcətin bu əsəri Azərbaycan ədəbiyyatına, folkloruna və eyni zamanda tarixinə böyük töhfədir. Məlum olduğu kimi, Qaçaq Nəbi öz igidliyi, el qəhrəmanı olaraq etdikləri ilə xalqın yaddaşında əbədiləşmişdir. “Azərbaycan xalqının ən çox sevdiyi, vəsf etdiyi Qaçaq Nəbinin həyatı və mübarizəsini əks etdirən ən etibarlı, bitkin, dolğun mənbə, heç şübhəsiz, Bəhlul Bəhcətin bu əsəridir. Ona görə ki, müəllif Qaçaq Nəbinin müasiri, həmyerlisi, onu və dəstəsindəkilərin əksəriyyətini yaxından tanıyan, görüşüb söhbətləşən, mübarizəsinin məramını yaxşı bilən müdrik insandır” [10]. Əsər lazımı qədər ciddi sənədlər və vəsiqələr əsasında yazılmışdır. Qaçaq Nəbi haqqında qoşulmuş əhvalatlar, rəvayətlər, nəğmələr, dastan parçaları ayrıca bir bölmə kimi əsərə daxil edilmişdir. Əsərin bu bölümündə B.Behcət şifahi məlumatı Qaçaq Nəbini yaxından tanıyan, bəlkə də onun silahdaşlarından olan Abidin Qasımov, Şəmi Soltanov, Bəylər Mirzəyev, Məhəmməd Soltanov, Sisyan kəndliləri Azad Alı, Nəzər Alı, Kəlbəli Səfərəli və başlarından almışdır. Bütün bu faktlardan çıxış edərək Nəbinin xalq qəhrəmanı kimi təqdim olunması mahiyyətində folklorlaşmanın bütöv bir sxemini ortaya qoyur.

Qaçaq hərəkəti xalqın qəhrəmanlıq salnaməsinin ən şərəfli səhifələrindəndir. Qaçaq Nəbi, Qandal Nağı, Qaçaq Kərəm, Qaçaq Süleyman, Qaçaq İsmayıl və s. el qəhrəmanları ilə bağlı zamanında düzülüb qoşulan nəğmələr, əhvalat və rəvayətlər, dastan örnəkləri sonrakı mərhələdə yazılı ədəbiyyat üçün bir yaradıcılıq qaynağı funksiyasını yerinə yetirdi. B.Behcətin də “Qaçaq Nəbinin tarixi” əsəri bu hərəkətdə rəğbətə faktı olaraq meydana çıxdı və ən əsaslı mənbə kimi nəzər-diqqəti cəlb edir.

Azərbaycanın müstəqilliyi tarixin qaranlıq səhifələrinin açılışı üçün əsas oldu və milli mücadilənin böyük simaları, məslək və əqidə mücahidləri, repressiya qurbanları müxtəlif səviyyələrdə təhlil probleminə çevrildi. M.Ə.Rəsulzadə, Ə.Ağayev, Ə.Hüseynzadə, V.Xulufli, İ.Yılmaz, Ə.Cavad, H.Zeynalli, S.Mümtaz, C.Əfəndizadə, S.Hüseyn və başqaları bütün olanları ilə xalqa çatdırıldı. Siyasi sistemin formalaşdırdığı yanlış təsəvvür, məkrli və məqsədyönlü atılmış çirkəblər onların üzərindən götürülməklə mahiyyət aydınlaşdı. B.Behcət də bir yaradıcı olaraq yeni təhlil mövzularının probleminə çevrildi. Müxtəlif məqalələrdə Bəhlul Behcət və onun elmi, bədii yaradıcılığı ədəbi tənqid tərəfindən lazımı qədər müzakirə mövzusunə çevrilmişdir. Ə.Fətəliyevin B.Behcət haqqında qələmə aldığı yazısında bu işıqlı şəx-

siyyətin Azərbaycanın müstəqilliyini, dini dəyərləri qorumaq, sünnü-şia məzhəb ayrışdırılığını aradan qaldırmaq uğrunda apardığı mübarizəsi, şifahi xalq ədəbiyyatı örnəklərinin toplanmasında göstərdiyi xidmətləri yüksək qiymətləndirilmişdir.

Sovet dönəmi ədəbi-mədəni düşüncədə repressiya qurbanlarına, eləcə də B.Behcət şəxsiyyətinə olan münasibət sırf siyasi sistemin yanaşmaları və onun dikte etdikləri kontekstdə təhlilə gətirilirdi. Dövrün hadisələri, siyasi sistemin məkan və zaman qatı xalq təfəkküründə ədibin obrazını müxtəlifliklərlə fəktlaşdırırdı. Məsələn, partiya və dövlət xadimi olmuş Nəzər Heydərovun “Zəngəzur dağlarında” əsərində B.Behcət xalq düşməni, panislamist, pantürkist və s. adlarla tənqid hədəfinə çevrilirdi. Xalqın isə təsəvvüründə B.Behcətin mücahid, xalq və millət qəhrəmanı olma obrazı daşlaşmışdı. Ə.Fətəliyev bu əsəri məhz tarixilik və müasirlik kontekstində təhlilə gətirməklə mahiyyəti aydınlaşdırmaq yolunu tutmuşdur. Ədəbiyyatşünas B.Əhmədov müxtəlif səpkili yazılarında B.Behcətin faciəvi taleyini işıqlandıraraq vurğulayır ki, “B.Behcəti bütünlüklə yaddan çıxartmaq, unutmaq olmaz. Çünki o, zamanında yaddan çıxanları, unudulanları tədqiq edirdi” [5, 21]. Onu da əlavə edək ki, repressiya qurbanlarına, eləcə də B.Behcətə münasibət birmənalı olmamışdır və müxtəlif səviyyələrdə onun fəaliyyətinə tədqiqatçı mövqeyi özünü göstərirdi. Məsələn, P.Əfəndiyevin, Q.Umudovun, M.Allahmanlının folklorşünaslıq baxımından təhlilləri buna nümunədir. B.Əhmədov çox doğru olaraq ədibin Nəbati, Sarı Aşıq haqqında yazdığı məqalələrinin ölümündən sonra da geniş tədqiqatlara yol açdığını bildirir. Mehdi Mükərrəmoğlu B.Behcətin elmi yaradıcılığını Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı üçün töhfə hesab edir və diqqəti daha çox Əbülqasım Nəbati, Sarı Aşıqla bağlı qənaətlərinə yönləndirir: “B.Behcət Sarı Aşığın da yaradıcılığının tədqiqatçılarından olmuşdur... Ümumiyyətlə, B.Behcətin ədəbi-ictimai fəaliyyətində mütərəqqi meyillərin öyrənilməsi çox vacibdir” [9]. Çağdaş ədəbi tənqid B.Behcətin yaradıcılığını araşdırma faktına çevirərkən bir istiqamətdə tarixşünas və dinşünas alim kimi məşhur olduğunu bildirir.

M.Qasımlı Azərbaycan folklorşünaslığının problemlərini təhlil edərkən vurğulayır ki, “Bəhlul Əfəndi Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələri ilə bir yerdə və bir dövrdə çalışmışdır. Bəhlul Əfəndi həm də ədəbiyyat aləmində nəbatışünas kimi də məşhurdur. Azərbaycan xalqının böyük şairi Seyid Əbülqasım Nəbatinin əsərlərini, şeirlərini toplayıb bir kitab şəklində çap etdirmişdir.

Bu gün Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatından hər hansı bir mövzuda söhbət gedərsə Bəhlul Əfəndinin adı orada hörmətlə çəkilir. Onun əməyinə yüksək qiymət verilir” [5, 50]. Müstəqillik əldə edildikdən sonra bir çox

repressiya qurbanları kimi, B.Behcət də öz mənəvi bəraətini almağa başladı. Onun uzun illər təhrif olunmuş tərcümeyi-halı, xalqdan gizlədilmiş elmi yaradıcılığı geniş ictimaiyyətə çatdırıldı. Ədəbiyyatşünaslıq üçün qiymətli mənbə rolunu oynayan əsərləri müxtəlif aspektli təhlillərin faktına çevrildi. “Ali Məhəmməd tarixində Təşrih və mühakimə”, elcə də elmi-nəzəri məqalələri paradigmatik xarakteri ilə xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Elşad Qoca mütərəqqi dünyagörüşlü ədibin faciələrlə dolu taleyini, həbsini və həbslərini, istintaq prosesinin gedişini istintaq protokollarına əsaslanaraq qələmə almışdır. Onun “Sibir dərəsi”, “Cəllad etirafı” adlı kitabları rus bolşevizminə etiraz edənlərin acı taleyinə, qanlı repressiya illərinə və onların qurbanlarına həsr olunmuşdur. Elbrus Şahmar Azərbaycan Demokratik Respublikasının yaranmasını öz fəaliyyəti ilə dəstəkləyənlər sırasında Bəhlul Behcətin də adını çəkir. Onun “ya qalib gəlib ağa olaq, ya da şəhid” çağırışı ətrafında 400 nəfərin birləşməsi ilə nəticələnmişdi. Sovet ideologiyasının xofu altında yazıb yaradan Əli Vəliyev də ona qarşı haqsızlıq etdiyini etiraf edir: “Bəhlul Əfəndi böyük folklorşünas, böyük alim, böyük insan idi. Onun haqqında olmazın haqsızlıq ediblər, təmiz adına ləkə yaxıblar. Elə mən özüm də “Zəngəzur qartalları”nın bir neçə yerində onun adını çəkmişəm, əqidəsini pisləmişəm. Ürəyimdəsə həmişə onu bilmişəm, ona rəhmət oxumuşam. Elə bilirəm ki, ruhu məni bağışlayar” [11, 49]. Elçin Qaliboğlu Bəhlul Behcətin faciəvi taleyini araşdıraraq onun hansı çətinliklərdən keçdiyindən danışmış. Müəllif bir daha o dövrün mənzərəsinin, repressiya qurbanlarının taleyinin qısa şərhini vermişdir. Onun sözlərinə görə Bəhlul Əfəndinin günahını boynuna alması üçün yalançı şahid ifadələrindən olduqca məharətlə istifadə etmişlər [6]. Bütün bunlar, Ə.Vəliyevin, N.Heydərovun, E.Qocanın, E.Şahmarın, E.Qalibin və başqalarının müxtəlif kontekstlərdə apardığı təhlil yanaşmaları B.Behcətin elmi yaradıcılığı və müasir ədəbi tənqid müstəvisində gedən prosesin dinamikasını, XIX əsrin sonu-XX əsrin əvvəlləri timsalında ədəbi-mədəni mühitdə baş verənlərin mahiyyətini aydınlaşdırır.

İşin elmi nəticələri: B.Behcətin elmi-nəzəri görüşlərinin araşdırılması mühit və şəxsiyyət kontekstində ciddi təsəvvürlə müəyyənləşir. Prosesin ictimai, siyasi, mədəni aspektlərinin aydınlaşmasını zərurətə çevirir.

İşin elmi yeniliyi: Görkəmli ədəbiyyatşünas alimin elmi-nəzəri görüşlərinə çağdaş ədəbi tənqidin həssaslığı sırf milli yaddaş və tarixi gerçəklik baxımından mükəmməl bir təsəvvürlə müəyyənləşir və mahiyyətin aydınlaşması üçün əsas olur.

İşin tədqiq əhəmiyyəti: XIX əsrin sonu və XX əsrin birinci yarısı baxımından mühitin ümumi mənzərəsini, ədəbi-mədəni prosesin gedişini və bu prosesdə B.Behcətin yerini aydınlaşdırmaq üçün əsaslı mənbəyə çevrilir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Allahmanlı M. Qaçaq Nəbi dastanı tarixilik və bədii düşüncə müstəvisində /Folklor və tariximiz mövzusunda respublika elmi konfransının materialları/ Bakı: Elm və təhsil, 2012, s. 124-133.
2. Behcət B. M. Qaçaq Nəbinin tarixi (vəsiqə və sənədlər əsasında). Bakı: Çıraq, 2011, 288 səh.
3. Behcət B.M. Nəbati – Xaçobanı. “Ədəbiyyat” qəz., 1936, 18 fevral.
4. Behcət B.M. Sarı Aşıq, “Ədəbiyyat” qəz., 1936, 29 fevral.
5. Behcət B.M. Nəbati. Bakı: Azərənşr, 1935, 129 s.
6. Qaliboğlu B. Behcətin faciəvi taleyi. “Xalq cəbhəsi” qəz., 2018, 4 may.
7. Qasimov C. Azərbaycan folklorşünasları 1920-1950. Bakı: Elm, 2015, 456s.
8. Qüdrətov O. Keçilməmiş yollarla. Bakı: Nurlan, 2008. 632s.
9. Mükərrəmoğlu M. “Xalq” qəzeti, 2005, 30 avqust.
10. Nərimanoğlu H. “Elin bu günündə gələydin Nəbi” www.vetenim.wordpress.com.
11. Şahmar E. Kövrək məhəbbətim Qubadlı. Bakı: Bayatı, 1994, 176s.

Hijran Babayeva

Summary

Scientific approaches of Bahlul Behjet and modern literary criticism

The end of the 19th and the beginning of the 20th centuries were the focus of modern literary and theoretical thought in all spheres. This is indicated by the research and various approaches. In this context, special attention deserves the literary heritage B. Behjet. Deeply familiar with Eastern and Western culture, Behjet devoted himself mainly to the study of Azerbaijani folklore.

His works in the field of folk literature and classical literature are still significant today. Research on Sarah Ashug, Kachak Nabi, Ashug Mahmud, Seyid Abulkasim Nabati, Mir Hamza Nigari and others is the result of systematic analysis, which generally remains relevant. This is evidenced by the assessments of such folklorists as P.Efendiev, I.Abbasly, G.Umudov, S.Kasimov, M.Allahmanli, B.Akhmedov and others.

This article discusses the main problems of the author's literary heritage in the light of national and cultural priorities, and in the conditions of the Soviet ideological regime.

Хиджран Бабаева

Резюме

Литературные взгляды Бахлула Бехштета и современная литературная критика

В настоящей статье рассмотрена основная проблематика литературного наследия видного литературоведа, фольклориста Б.Бехджета, одного из жертв сталинских репрессии. Анализ посвященных автору оценок таких видных фольклористов, как А.Гарабаглы Г.Араслы, П.Эфендиев, И.Аббаслы, Г.Умудов, М.Аллахманлы, Дж.Гасымов, и др., показывает ценность трудов ученого, которые сохраняют свою научную актуальность. Причем рассмотрение суждений о Б.Бехджете столь арестных ученых, далеко как и содержание его трудов позволяет акцентировать особую важность этого наследия в свете национально-культурных приоритетов отсеиваемых в условиях советского режима.

Rəyçi: fil.e.d., prof. M.Allahmanlı